

AANVRAAG SUBSIDIE ZORGPLICHT BIBLIOTHEKEN BERNHEZE, MAASHORST, MEIERIJSTAD EN OSS

April 2025

Inleiding

De Bibliotheken hebben de afgelopen jaren een grote ontwikkeling doorgemaakt waardoor zij weer midden in de samenleving staan. Inmiddels vervullen zij een belangrijke rol op het gebied van lezen, een leven lang ontwikkelen en (digitale) basisvaardigheden. Ook de Bibliotheek als openbare plek voor iedereen, is herontdekt en wordt door steeds meer mensen benut als plek om te werken, te studeren, maar ook voor ontspanning en ontmoeting.

Er bestaat al langer een Bibliotheekwet maar door ontwikkelingen wil de overheid deze wet uitbreiden naar een zorgplicht voor gemeenten. In het werkgebied van Noord Oost Brabantse Bibliotheken willen de gemeenten gezamenlijk afspraken maken over de uitvoering van deze zorgplicht.

Bibliotheekwet: Wsob

De Bibliotheekwet, voluit Wet stelsel openbare bibliotheekvoorzieningen (Wsob), is op 1 januari 2015 van kracht gegaan. In de wet staan de taken, functies en verantwoordelijkheden van Bibliotheken, provinciale ondersteuningsinstellingen en de Koninklijke Bibliotheek.

In de wet staat het volgende omschreven:

Een openbare bibliotheekvoorziening heeft een publieke taak die zij voor het algemene publiek vervult op basis van de waarden onafhankelijkheid, betrouwbaarheid, toegankelijkheid, pluriformiteit en authenticiteit.

Openbare Bibliotheken omvatten in ieder geval de volgende functies, die bijdragen aan de persoonlijke ontwikkeling en verbetering van de maatschappelijke kansen van het algemene publiek:

- ter beschikking stellen van kennis en informatie;
- bieden van mogelijkheden tot ontwikkeling en educatie;
- bevorderen van lezen en het laten kennismaken met literatuur;
- organiseren van ontmoeting en debat; en
- laten kennis maken met kunst en cultuur.

De provinciale ondersteuningsinstellingen (POI) zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor:

- distributie van fysieke werken door middel van het interbibliothecaire leenverkeer tussen de provincies; en
- ontwikkeling van innovaties ten behoeve van de lokale Bibliotheken, in overeenstemming met de Koninklijke Bibliotheek in verband met haar coördinerende taak.

Een deelnemer (Bibliotheek) aan het netwerk van Openbare Bibliotheken:

- maakt met de andere deelnemers gebruik van een gezamenlijke catalogus van beschikbare werken;
- is onderdeel van het interbibliothecaire leenverkeer;
- voert zijn collectiebeleid overeenkomstig het gezamenlijk collectieplan;
- maakt gebruik van een op de andere deelnemers afgestemde digitale infrastructuur;
- stemt zijn administratie van leden en zijn algemene voorwaarden af op de andere deelnemers; en
- ondersteunt het onderwijs.

Wijziging van de Bibliotheekwet

Het ministerie van OCW heeft in 2022 een wijziging van de Wsob aangekondigd. De grootste wijziging is dat de huidige 'bevorderingstaak' wordt omgezet naar een plicht voor gemeenten en provincies. De toegang tot de Openbare Bibliotheek wordt hiermee voor alle inwoners gegarandeerd. Als onderdeel van de zorgplicht moeten gemeenten een meerjarenplan voor bibliotheekbeleid opstellen, in samenwerking met de bibliotheekorganisatie. De nieuwe wet is op dit moment in ontwikkeling. Naar verwachting gaat de wetswijziging, na goedkeuring door het parlement, in 2026 van kracht. De provinciebesturen krijgen een toezichthoudende rol. Naar verwachting zal de VNG Handreiking Wsob inclusief normenkader in het derde kwartaal van 2025 gereed zijn.

Middelen

Vooruitlopend op de zorgplicht waren er in 2023 en 2024 specifieke uitkeringen (SPUK) beschikbaar gesteld om het stelsel te herstellen. In 2025 en 2026 worden decentralisatie-uitkeringen (DUK) beschikbaar gesteld, vanaf 2027 wordt dit structureel onderdeel van het gemeentefonds (vooralsnog 2,95 euro per inwoner) met een minimaal bedrag van 100.000 euro per gemeente. Dit bedrag komt bovenop de subsidies die de NOBB-gemeenten reeds beschikbaar stellen. In de septembercirculaire van 2024 is dit vastgelegd. Voor Meierijstad (mobiele vestiging) is 2024 een SPUK aangevraagd en toegekend.

Normenkader

Hoewel de Bibliotheekwet zelf slechts beperkte normen zal specificeren, werken de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) en de Vereniging van Openbare Bibliotheken (VOB) op dit moment aan een aanvullend normenkader. Het concept-normenkader omvat momenteel vier normen: inhoud, aanwezigheid, bekostiging en professionele bemensing.

Bij de inhoudelijke norm wordt aangegeven dat in het gemeentelijk meerjarenplan ingegaan moet worden op functies in de wet, de ondersteuning van het onderwijs en de invulling van de fysieke verblijfplaats. Bij de aanwezigheidsnorm wordt een richtlijn gegeven voor het aantal vestigingen.

De bekostigingsnorm gaat uit van een bepaald normbedrag per inwoner voor het bibliotheekwerk, afhankelijk van het aantal inwoners van een gemeente. En tot slot geeft de norm voor professionele bezetting wat het minimum is aan professionele inzet per vestiging.

De provinciale overheden krijgen een toezichthoudende rol in de uitvoering van de zorgplicht door gemeenten.

Beleid Noord Oost Brabantse Bibliotheken (NOBB)

Missie en visie van de Noord Oost Brabantse Bibliotheken

De Bibliotheek is een thuis voor collectie waar plek wordt geboden aan iedereen om zichzelf te ontwikkelen en waar mensen elkaar ontwikkelen. Een plek waar mensen zichzelf beter leren kennen en waar mensen elkaar leren kennen. Een plaats waar verdieping, ontmoeting en ontspanning samen komen. Met elkaar en de mensen en organisaties om ons heen, vormen we de Bibliotheek die letterlijk en figuurlijk midden in de samenleving staat.

Bij alles wat we doen, is een connectie, een interactie met de collectie, onze grondstof. We zorgen met een professioneel team voor een brede inspirerende collectie, een gevarieerd programma en toegankelijke vestigingen om lezen, leren en onderdeel te zijn van onze complexe samenleving, binnen ieders bereik te brengen.

De strategische keuzes op basis van onze missie en visie

De NOBB heeft strategische keuzes gemaakt op basis van de missie en visie, maar ook op basis van consultatie van samenwerkingspartners, bestuurders, beleidsambtenaren en raadsfracties. Het beleid voor de komende jaren is verwoord in het beleidsplan 'Samenlezing'. Dit beleidsplan is ter informatie toegevoegd, evenals de praatplaat; een visualisatie van het beleid voor de komende jaren.

De hoofdlijnen in het beleidsplan zijn:

Doorontwikkeling van de maatschappelijk-educatieve Bibliotheek

- De Informatiepunten Digitale Overheid (IDO) en DigiTaalhuizen staan stevig en kunnen doorontwikkelen op de ingeslagen weg. Van groot belang blijft de samenwerking binnen de benodigde netwerken en de regierol van gemeenten.
- De ontwikkeling ligt vooral op het gebied van de verbinding leggen met de diensten van de Bibliotheek. Niet het beantwoorden van bijvoorbeeld de IDO-vraag is het einddoel, maar een begin om bezoekers kennis te laten maken met voor hen interessante dienstverlening van de Bibliotheek.
- De ontmoetingsfunctie van de Bibliotheek is een wezenlijk onderdeel geworden van de Bibliotheek en met name de inrichting en het aanbod van (studeer) voorzieningen worden daar waar nodig aangepast.

De culturele Bibliotheek

Lezen is de basis om jezelf te kunnen ontwikkelen, een basisvaardigheid. Maar lezen vraagt ook om het vermogen je te kunnen concentreren.

In de huidige samenleving van snelle en vaak vluchtige berichten is het voor veel mensen moeilijk om zich gedurende langere tijd te concentreren, verdieping te zoeken. Social media berichten bestaan vaak uit vluchtige boodschappen en zeker voor jongeren, ook nog in een eigen taal. We zien ook een verschuiving van de waardering voor lezen. Bij jongeren die het lezen weer herontdekken, maar zeker ook bij volwassenen die juist weer de verstillings zoeken.

Gezinsaanpak

De gezinsaanpak is erop gericht om de cyclus van laaggeletterdheid te doorbreken. We willen de ouders ondersteunen en samen met partners in ons netwerk (ketenaanpak) inzetten op preventie.

Burgerschap

Onder burgerschap verstaan we de manier waarop mensen deelnemen aan de maatschappij en die helpen vormgeven. Dat betekent dat we middels programmering invulling geven aan begrippen als democratie, grond- en mensenrechten, duurzame ontwikkeling, conflicthantering, sociale verantwoordelijkheid, gelijkwaardigheid en het omgaan met maatschappelijke diversiteit. Waar we vanzelfsprekend samenwerken met partners zoals welzijnswerk, gemeenten en onderwijs, gaan we ook op zoek naar nieuwe partners zoals woningcorporaties, jongerenwerk of sportverenigingen.

Regionale aanpak in het werkgebied van de Noord Oost Brabantse Bibliotheken

In ambtelijk en bestuurlijk overleg in Bernheze, Oss, Maashorst en Meierijstad is overeenstemming bereikt over de inzet van de decentralisatie uitkering (DUK). De middelen worden over meerdere jaren ingezet en zijn erop gericht om te zijner tijd aan de zorgverplichting te voldoen. Een wens in alle gemeenten is om de leeftijd voor contributievrijdom te verhogen tot en met 26 jaar. Naast de uitbreiding van de contributievrijdom is ook onderzocht of het afschaffen van boetes, vaak een hoge drempel voor gezinnen, een optie is. Ook zijn de openingstijden in de gemeenten onder de aandacht en is in elke gemeente behoefte aan een meertalige collectie op basis van de demografische samenstelling en de te verwachten ontwikkelingen.

De maatregelen met betrekking tot de verruiming van de contributievrijdom en de boetevrije Bibliotheek kunnen alleen uitgevoerd worden als de vier gemeenten in het werkgebied hiertoe besluiten.

Maatwerk

Overall vindt maatwerk plaats. De wensen en eisen zijn anders per gemeente en binnen de mogelijkheden van het normenkader worden keuzes gemaakt om de middelen zo effectief mogelijk in te zetten. In Oss bijvoorbeeld, zal met de realisatie van het Warenhuis behoefte zijn aan ruimere openingstijden. In Meierijstad wordt de mobiele vestiging ingezet om de openingstijden te verruimen. In Maashorst is voornamelijk in de kern Volkel en Zeeland behoefte aan een ruimere openstelling. In de gemeente Bernheze is met name meer formatie nodig om aan de eisen te voldoen.

Uitbreiding waar nodig van de openingstijden (met gekwalificeerd personeel)

Vanuit het normenkader worden eisen gesteld aan de openingstijden van de bibliotheekvestigingen. Openingsuren met zelfservice tellen daarbij niet mee, alleen de openingsuren waarbij gekwalificeerd personeel aanwezig is tellen. De behoefte aan ruimere openingstijden en professionele advisering is al duidelijk merkbaar in alle vestigingen.

Uitbreiding van de collectie

De laatste jaren wordt er landelijk ingezet op leesbevordering en het stimuleren van leesplezier met projecten als BoekStart, de Bibliotheek op school, Jongeren Bibliotheek etc. en allerlei lokale activiteiten in de Bibliotheken. Hiermee groeit de groep lezers en is uitbreiding van de collectie noodzakelijk. Zowel wat betreft grootte van de collectie als diversiteit in aanbod.

Gratis lidmaatschap tot en met 26 jaar

Jongeren maken steeds meer gebruik van onze Bibliotheken, bijvoorbeeld om te studeren of om elkaar te ontmoeten, maar ze zijn vaak geen lid. Graag willen we hen de mogelijkheid bieden om gedurende hun studie gebruik te maken van alle bibliotheekdiensten en daarom het gratis lidmaatschap verlengen tot en met 26 jaar. Dit sluit aan op de landelijke trend dat de contributievrijdom wordt verruimd en voorkomt dat 19 jarigen afhaken op het moment dat ze contributie moeten gaan betalen.

Boetevrije Bibliotheek

Het in rekening brengen van boete voor te laat terugbezorgde materialen is voor veel leden een hoge drempel en soms zelfs een reden om geen materialen te lenen. Voor kinderen is het lidmaatschap gratis maar voor ouders is de boeteregeling dan toch vaak een te grote hindernis. Landelijke trend is dat naast verruiming van contributievrijdom ook een boetevrije Bibliotheek wordt ingesteld. Het stimuleert het bibliotheekgebruik en daarmee het lezen bij met name kinderen.

Boete als drukmiddel voor het terugbrengen van geleende materialen blijkt overschat. Door andere maatregelen zoals een attenderingssysteem en maximaal aantal te lenen materialen wordt hetzelfde effect bereikt. De opbrengsten lijken niet in verhouding te staan met de kosten en negatieve effecten. Het is laagdrempeliger en het past meer bij deze tijd en bij het imago van de NOBB (niet de belerende Bibliotheek met de strenge bibliothecaris).

Financiën

Voor de uitvoering van de zorgplicht voor het bibliotheekwerk ontvangen de gemeenten in 2025 en 2026 een decentrale uitkering (DUK). Deze middelen zijn geoormerkt. Gemeenten zijn verplicht deze middelen te besteden aan het bibliotheekwerk. Vanaf 2027 verloopt de bekostiging van de zorgplicht via het gemeentefonds.

De middelen worden zorgvuldig ingezet en met de verwachting dat er structurele middelen beschikbaar gesteld worden door de overheid met ingang van 1 januari 2027. Middelen die niet kunnen worden uitgegeven in 2025 en 2026, omdat zowel de besluitvorming, de voorbereiding als het werven van extra personeel, nog tijd vragen, worden opgenomen in een bestemmingsreserve en dienen om het definitieve normenkader uit te voeren.

De NOBB-gemeenten ontvangen in 2025 en 2026 de volgende bedragen:

DUK	2025	2026
Bernheze	100.000	100.000
Maashorst	174.704	174.704
Oss	279.170	279.170
Meierijstad	248.679	248.679
Totaal	802.553	802.553

Per gemeente afzonderlijk besteding middelen (afgerond) per actiepoint:

Gemeente Bernheze	2025	2026	2027
Uitbreiding openingstijden	20.500	47.700	68.100
Uitbreiding collectie	10.700	11.200	11.800
Gratis lidmaatschap t/m 26 jaar	4.500	4.900	5.400
Boetevrijdom	2.900	6.200	6.500

Gemeente Maashorst	2025	2026	2027
Uitbreiding openingstijden	40.900	61.400	102.300
Uitbreiding collectie	21.900	23.000	24.100
Gratis lidmaatschap t/m 26 jaar	9.700	10.700	11.800
Boetevrijdom	8.300	17.300	18.200

Gemeente Meierijstad	2025	2026	2027
Uitbreiding openingstijden	73.700	110.500	184.300
Uitbreiding collectie	20.000	21.000	22.000
Gratis lidmaatschap t/m 26 jaar	9.152	10.062	11.075
Boetevrijdom	6.750	14.500	15.000

Gemeente Oss	2025	2026	2027
Uitbreiding openingstijden	–	185.000	226.000
Uitbreiding collectie	23.100	24.300	25.500
Gratis lidmaatschap t/m 26 jaar	10.500	11.500	13.000
Boetevrijdom	7.600	15.900	16.700

Communicatie

In afstemming met de communicatieafdelingen van de gemeenten en de Bibliotheek worden de inwoners op een wervende manier geïnformeerd over de maatregelen en het belang van lezen in het algemeen en de Bibliotheek in het bijzonder.

Participatie

Zowel op landelijk, provinciaal, regionaal als lokaal niveau ontstaat een gedegen structuur en aanpak van het bibliotheekwerk op basis van een vastgesteld normenkader. Door de maatregelen worden de diensten nog toegankelijker voor een grotere doelgroep, met name in het kader van de gezinsaanpak. In de uitvoering worden ook de lokale netwerken en inwoners nauw betrokken bij de invulling van de taken.

Duurzaamheid

Door het inzetten van de decentralisatiemiddelen op basis van een meerjarenplan wordt een stevige basis gelegd voor de structurele uitvoering van de zorgplicht. Als er wijzigingen komen in het wetsvoorstel is er nog ruimte in tijd en middelen om daarop te anticiperen.